

воуведених пореза. Остварењем ових захтјева буна прстаје, мада сељаци задржавају оружје.

Вође буне су сеоске газде, кнезови, коџобаше и сеоски трговци, већином учесници устанака из 1875. и 1882. године, као национално најсвјеснији слој села. Међу вођама су и неки сеоски свештеници и учитељи. Међу најзначајније Шалипуровић убраја Ника Колџића-Колџију из околине Прибоја, црногорске барјактаре Спасоја Војновића из Пренђана и Лазара Кнежевића из Вашкова, вође комитских дружина Милана Ранитовића и Милију Масјака.

Раоничка буна је до појаве Шалипуровићеве књиге била потпуно необрађена у историјској науци. Књига обилује до сада мало или нимало познатим подацима. Користећи документа првог реда, аутор је, не плашећи се претјераног детаљисања, регистровао обиле података и отргао од заборава како саме догађаје тако и многе истакнуте појединце и породице. Књига представља солидну основу за свестранија истраживања друштвено-политичких процеса у Санџаку на почетку овога вијека.

Жарко Шћепановић

„КРВ И ЖИВОТ ЗА СЛОБОДУ“

Слике из живота и борбе студената из Југославије у Шпанији

(Издање Удружења бивших југословенских добровољаца Шпанске републиканске војске, Београд 1969)

При крају прошле године појавила се књига „Крв и живот за слободу“, у ствари поновљено издање књиге која је под истим називом први пут штампана у Барселони 1938. године. Књига представља допринос проучавању шпанске револуције и учешћа југословенских добровољаца у Шпанској републиканској војсци.

Књига је подијељена на три дијела: „У Шпанију, у Шпанију“, „У Шпанији: живот и борба“, „Признања и почести, солидарност и љубав“, не рачунајући *Предговор*, *Поговор* и *Умјесто предговора*.

Барселонско издање није савсим познато нашој читалачкој публици, јер „књиге Крв и живот за слободу представљају данас не само изузетну библиографску ријеткост, него и драгу усмену. . .“, како каже Чедо Капор.

У одјељку „Умјесто предговора“ Вељко Влаховић нас упознаје са одјеком свог предавања, одржаног за мадридске студенте, о борби југословенских студената у својој земљи и њиховом учешћу у борби шпанског народа. Послије тог предавања појавила се идеја да се изда „једна публикација на

српскохрватском језику, која ће прилозима, фотографијама и документима приказати борбу наших студената у Шпанији и сачувати усмену на погинуле другове“. О реализовању те идеје старао се Вељко Влаховић. Пошто је претходно затражио сагласност Б. Масларића, тада представника Комунистичке партије Југославије, замолио га је да се прихвати чланства у редакцији. Масларић је пристао и предложио у редакцију још К. Агнера и Слободана Митрова-Данка. Одмах је успостављена веза са свим југословенским студентима у Шпанији, који су радо прихватили сарадњу. У напорима око штампања нарочито је причињавало тешкоће то што шпанске штампарије нијесу имале нека наша слова.

У предговору књиге, написаном за издање у Барселони, истакнута је намјена и циљ брошуре, уз јасно опредјељење студената-добровољаца да се боре за заједничке идеале напредног револуционарног покрета читавог свијета.

У првом дијелу, „У Шпанију, у Шпанију“, дати су прилози: „Апел прашких студената-добровољаца“ намијењен „Омладини свих народа

Југославије“; уз прилог који је потписан од стране наших студената у Прагу 25. I 1927. године налази се и фотографија на којој су приказани југословенски студенти из Прага пред одлазак у Шпанију; затим прилог дра Гојка Николића, „Зашто сам дошао у Шпанију“, који је узет из листа „Димитровац“; па напис Чеда Капора „Зашто смо дошли“; затим запис ријечи Јосипа Хусинеца „Како сам дошао у Шпанију“ и одломак из писма једноме другу у Прагу „Долазак“. Уз скоро све текстове овога дијела дате су и фотографије група или појединаца који су се борили у шпанском грађанском рату, или који су пали као жртве полицијског терора у Југославији.

У другом дијелу „У Шпанији: живот и борба“, који чини више од двије трећине књиге, објављени су многобројни прилози бораца са свих фронтва. У њима су дати описи херојских подвига, издржљивости и умирања југословенских студената. У прилогу из Мадрида „Први бојеви, прве побједи и прве жртве“ описана је смрт Милуна Божовића, студента филозофије и права. Затим се ређају прилози: „Харама“, „Прва два мјесеца са батаљоном „Димитров“, „Самозванци“, „Матија Шипрак“, „Смрт крилатога сокола“, „Друговима из Андалузије и Аустрије“, пјесма Ратка Павловића-Ћићка; затим прилози: „Ране и успомене“, „Брунете“, „Радници и студенти у брунетским бојевима“, „Три младе жртве брунетских бојева“ (Фрањо Пушкарић, Иван Турк и Божићар Петровић), па пјесма С. Сонића „Мајко!“ Ту су и прилози: „Фоенте Овејуна“, „Арагон“, „Главна улица Кинта пада“, „Подвиг тројице“, „Живот и смрт друга Мијата Машковића“, „Берта“, „Зашто Наполеон није могао освојити Белциите?“, „Гојко Бједов, апсолвент агрономије“, „Ријечи и дјела друга Вукашина“, „Робови се боје слобде“, „Левант“, „Када ће седамдесет и четврти?“ и „Наши артиљерци“.

Многе од ових прилога писао је Вељко Влаховић. То сазнајемо

из примједба редакције, јер су сви прилози потписивани иницијалима. Поменуте прилоге истичемо не само због документарне и идејне вриједности него и зато што имају литерарне квалитете, што им даје драг сопственог доживљавања свих појединости о којима се у њима говори.

Многобројне фотографије бораца и команданата, порушених градова и склоништа, избезумљене дјеце без родитеља, као и оне с ријетких предаха на фронтвима — чине књигу још атрактивнијом и доприносе да нам она још упечатљивије представи вријеме и борбу у којој су учествовали и југословенски студенти, чијим се подвизима морамо дивити.

Трећи дио књиге, који носи наслов „Признања и почести, солидарност и љубав“, садржи одломке из писама у којима се истиче херојство другова, одушевљење што су се оствариле идеје о јединству свих друштвених слојева и заједничка борба; ту су и јавна признања Извршног комитета Уније шпанских студената, одломци из разних листова и часописа, органа Уније, у којима се одаје поштовање и захвалност југословенским студентима-добровољцима, затим писмо мадридских студената студентима Беопрадског универзитета. Одломци из појединачних писама шпанских студената нашим студентима који су погинули на фронтвима и нијесу стигли да их прочитају. Ту, дакако, има и одломака или цијелих писама наших студената из Шпаније својим колегама у Југославији, у којима их храбре и бодре да издрже до краја и да подстичу јединство омладине и народа.

На крају овога дијела налази се списак студената-добровољаца Шпанске народне војске. Укупно их је шездесет шест, без неколицине до чијих имена редакција није успјела да дође.

На крају књиге налази се Поговор Чеда Капора, коме је Удружење и повјерило организацију посла око другог издања књиге.